

MAKTABDA YOSH PEDAGOGLARNING KASBIY MOSLASHISH JARAYONINING PSIXOLOGIK VAZIFALARI

Toxirov Olimjon Qurbonovich

*Baxmal tumani MMTBga qarashli 40-umumiy
o'rta talim maktabi amaliyotchi psixologi*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada maktabda faoliyat boshlagan yosh pedagoglarning kasbiy moslashish jarayoni, bu jarayonda yuzaga keladigan psixologik qiyinchiliklar hamda ularni bartaraf etishning samarali yo'llari yoritilgan. Shuningdek, yosh o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishida maktab jamoasi va psixologning o'rni tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: yosh pedagog, kasbiy moslashuv, psixologik muammo, o'qituvchi, stress, tajriba, muloqot, rivojlanish, psixologik yordam, jamoa.

KIRISH

Maktabda faoliyat boshlagan yosh pedagog uchun kasbiy moslashish jarayoni juda muhim va ayni paytda murakkab bosqich hisoblanadi. Chunki yangi ish muhitiga kirish, o'quvchilar bilan ishlash, dars jarayonini tashkil etish va jamoaga moslashish bir vaqtning o'zida katta mas'uliyat talab qiladi.

Yosh pedagoglar ko'pincha nazariy bilimga ega bo'lsada, amaliy faoliyatda turli qiyinchiliklarga duch keladi. Ular darsni samarali tashkil etish, sinfni boshqarish, o'quvchilar bilan to'g'ri muloqot o'rnatish kabi masalalarda tajriba yetishmasligini his qiladi. Bu esa ularda ishonchsizlik va hayajon holatini keltirib chiqarishi mumkin.

Kasbiy moslashish jarayonida eng ko'p uchraydigan muammolardan biri — stressdir. Yangi vazifalar, yuqori talablar va mas'uliyat hissi yosh pedagogni ruhiy jihatdan charchatishi mumkin. Agar bu holat vaqtida bartaraf etilmasa, u kasbiy faoliyatga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Shu sababli yosh pedagoglarga psixologik yordam ko'rsatish muhim hisoblanadi. Maktab psixologi ularning kasbiy moslashuvini yengillashtirishda muhim rol o'ynaydi. Psixolog yosh o'qituvchilar bilan suhbatlar o'tkazadi, ularga stressni boshqarish, o'ziga ishonchni oshirish va muammoli vaziyatlarni hal qilish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Yosh pedagoglarning kasbiy moslashuvida jamoaning qo'llab-quvvatlashi ham katta ahamiyatga ega. Tajribali o'qituvchilarning maslahatlari, ularning ijobiy munosabati yosh pedagogga o'zini erkin his qilishga yordam beradi. Mentorlik tizimi bu jarayonda samarali usul hisoblanadi.

Shuningdek, o‘z ustida ishlash ham muhimdir. Yosh pedagog doimiy ravishda bilimni oshirib borishi, yangi metodlarni o‘rganishi va o‘z faoliyatini tahlil qilishi zarur. Bu esa uning kasbiy o‘qishini ta‘minlaydi.

O‘quvchilar bilan to‘g‘ri muloqot o‘rnatish ham moslashuv jarayonining muhim qismidir. Agar o‘qituvchi o‘quvchilar bilan ishonchli aloqa o‘rnatilgan bo‘lsa, dars jarayoni samaraliroq kechadi va bu o‘qituvchining o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

Kasbiy moslashuv jarayonida sabr va ijobiy yondashuv muhim ahamiyatga ega. Har qanday qiyinchilikni tajriba sifatida qabul qilish, xatolardan to‘g‘ri xulosa chiqarish yosh pedagogning rivojlanishiga yordam beradi.

Kasbiy adaptatsiya – bu yangi vazifalarga va muhitga tez va samarali engal qilishni o‘rganish va boshlash jarayoni. Yosh mutaxassislarning muhit bilan to‘g‘ri aloqada va ishonchli his etishlari uchun zarur.

Yosh mutaxassislarni boshqarishda sabr va tawfiq, ularning o‘zini rivojlantirishiga yordam beradi. Boshqaruvchilar bu yosh talabalarga yordam bera oladigan, sog‘liqni saqlab turishiga yordam etadigan mentorlar bo‘lishi lozim. Yosh mutaxassislarni boshqarishda, ularning talabalar bilan munosabatlarini mustahkamlash, jismoniy va ruhiy sodir bo‘lgan muammo va zararlarni oldini olish uchun tartibni saqlash juda muhimdir.

Kasbiy adaptatsiya jarayonining bosqichlari: Qabul qilish va tartiblash Kasbiy adaptatsiya jarayonining birinchi bosqichi - qabul qilish va tartiblash. Yangi vazifalarni o‘rganish, o‘z vaqtini to‘g‘ri boshqarish va ishonchli ishlash foydali bo‘ladi. Yosh mutaxassislarda stress — bu ish faoliyatini endi boshlagan shaxslarning yangi muhit, mas’uliyat va talablar ta’sirida yuzaga keladigan ruhiy zo‘riqish holatidir.

Oddiy qilib aytganda, bu — yangi ishga moslashish jarayonida paydo bo‘ladigan ichki bosim va charchoqdir. Yosh mutaxassislarda stress paydo bo‘lishiga bir nechta asosiy omillar sabab bo‘ladi:

- ish tajribasining yetishmasligi;
- yuqori talab va mas’uliyat;
- o‘ziga ishonchsizlik;
- jamoaga moslashishda qiyinchiliklar;
- xatodan qo‘rqish;
- vaqtni to‘g‘ri taqsimlay olmaslik.

Bunday stress holatida yosh mutaxassis quyidagilarni his qilishi mumkin:

- tez charchash;
- asabiylilik va bezovtalik;
- o‘ziga bo‘lgan ishonchning pasayishi;
- ishga bo‘lgan qiziqishning kamayishi;
- diqqatning susayishi.

Stressni kamaytirish uchun quyidagi psixologik yondashuvlar foydali hisoblanadi:

- ishni rejalashtirish va vaqtni to‘g‘ri taqsimlash;
- kichik maqsadlardan boshlash;
- tajribali mutaxassislardan maslahat olish;
- o‘ziga nisbatan ortiqcha talab qo‘ymaslik;
- dam olish va o‘zini tiklashga vaqt ajratish;
- ijobiy fikrlashni shakllantirish.

Shuningdek, jamoaning qo‘llab-quvvatlashi va rahbariyatning to‘g‘ri yondashuvi yosh mutaxassisning stressni yengib o‘tishida katta ahamiyatga ega.

Yosh mutaxassislarda stress tabiiy holat bo‘lib, to‘g‘ri yondashuv va psixologik qo‘llab-quvvatlash orqali uni yengish va kasbiy rivojlanishga aylantirish mumkin. Yosh pedagoglarda ishga bo‘lgan qobiliyatni rivojlantirish — bu ularning kasbiy faoliyatini samarali tashkil etish, dars berish mahoratini oshirish va o‘quvchilar bilan ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilgan jarayondir.

Oddiy qilib aytganda, bu — yosh o‘qituvchini kuchli, ishonchli va malakali pedagogga aylantirish yo‘lidir.

Yosh pedagoglarda kasbiy qobiliyatni rivojlantirish bir nechta muhim yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi. Avvalo, ularning nazariy bilimlarini mustahkamlash zarur. O‘qituvchi o‘z fanini chuqur bilsa, darsni ishonch bilan o‘tadi va o‘quvchilar e‘tiborini jalb qila oladi. Shu bilan birga, amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish ham juda muhim. Darsni to‘g‘ri rejalashtirish, zamonaviy metodlardan foydalanish, sinfni boshqarish — bularning barchasi tajriba orqali shakllanadi. Yosh pedagog qancha ko‘p amaliyot qilsa, shuncha tez rivojlanadi.

Psixologik tayyorgarlik ham katta ahamiyatga ega. O‘qituvchi o‘quvchilar bilan muloqot qila olishi, turli vaziyatlarda o‘zini tutishi, stressni boshqara olishi kerak. O‘ziga ishonch va sabr bu jarayonda muhim rol o‘ynaydi.

Yosh pedagoglar uchun mentorlik tizimi juda foydali. Tajribali o‘qituvchilarning maslahatlari, kuzatuvlari va yo‘l-yo‘riqlari yosh mutaxassisning tezroq shakllanishiga yordam beradi. Shuningdek, o‘z ustida ishlash muhimdir. Seminarlar, treninglar, ochiq darslar va malaka oshirish kurslarida ishtirok etish o‘qituvchining bilim va ko‘nikmalarini boyitadi. O‘quvchilar bilan ijobiy munosabat o‘rnatish ham kasbiy qobiliyatni rivojlantiradi. Agar o‘qituvchi o‘quvchilarni tushunsa, ularni qo‘llab-quvvatlasa, dars jarayoni samarali kechadi. Rag‘batlantirish va ijobiy baholash ham muhim omil hisoblanadi. Yosh pedagog o‘z mehnati qadrlanayotganini his qilsa, u yanada faol ishlashga intiladi.

Yosh pedagoglarda ishga bo‘lgan qobiliyatni rivojlantirish — bu uzluksiz jarayon bo‘lib, u bilim, tajriba, psixologik tayyorgarlik va qo‘llab-quvvatlash orqali

amalga oshiriladi. To‘g‘ri yondashuv orqali yosh o‘qituvchi o‘z kasbida yuqori natijalarga erishishi mumkin.

XULOSA

Yosh mutaxassislarining adaptatsiya jarayoni «Ustoz shogird» tizimi tarkibidagi seminartreninglarda «Tanqidiy fikrlash» texnologiyasidan foydalanish orqali quyidagilar ijobiy natijalarga erishish mumkin:

- yosh mutaxassis boshqa pedagogning tajribasini yaxshi qabul qiladi;
- jamoaviy ish birlikni vujudga keltiradi;
- -yosh mutaxassislar bir-birini tinglashni o‘rganadilar;
- -umumiy ish uchun mas‘uliyat kuchayadi;
- -kichik yoshdagi bolalar bilan ishlash ko‘nikmalarini va malakalarini rivojlantiradi;
- mustaqil qarorlar qabul qilish uchun sharoit yaratadi;
- ota-onalardan qo‘rqish yo‘qoladi;
- bilimlarning turli sohalarida tobora ortib borayotgan va doimiy yangilanib turadigan axborot oqimi bilan ishlash qobiliyati shakllanadi;
- o‘z nuqtai nazarini muhokama qilish va boshqalarning nuqtai nazarini hisobga olishni o‘rgatadi;
- -mustaqil o‘z ustida ishlash qobiliyati (akademik harakatchanlik) shakllanadi;
- o‘z-o‘zini, faoliyatini hurmat qilishni oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, yosh pedagoglarning kasbiy moslashuvi murakkab, ammo muhim jarayon bo‘lib, u psixologik qo‘llab-quvvatlash, jamoaning yordami va shaxsiy intilish orqali muvaffaqiyatli amalga oshiriladi. To‘g‘ri yondashuv orqali yosh o‘qituvchi o‘z kasbida yetuk mutaxassis bo‘lib shakllanishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI :

1. Erta bolalik davridagi maxsus ta‘lim: Virjiniya Buysse va Patrisiya V. Wesemann tomonidan boshlang‘ich muhitdagi o‘zaro ta’sirlar
2. Sinfingizda bolalar va o‘smirlarning rivojlanishi Kristi Krosbi Bergin va Devid Allen Bergin 4. Istisno bolalarni o‘rgatish: Armadio Kovaleski, Tom E.C. Smit va Devid D. Torgesen tomonidan inklyuziv amaliyot uchun asoslar
3. Samuel A. Kirk, Jeyms J. Gallaxer, Meri Rut Koulman va Nikolas J. Anastasiu tomonidan ajoyib bolalarni tarbiyalash.
4. Ziyonet.net